

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING
TASVIRIY VA GRAFIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH
METODIKASI (8-9 SINFLAR MISOLIDA)****Bobomurodova Sojida Ablakulovna**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida 8-9-sinf o‘quvchilarining tasviriy va grafik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi o‘rganiladi. Grafik va tasviriy savodxonlik o‘quvchilarda vizual tafakkur, kompozitsion fikrlash va ijodiy ifodani shakllantirishga yordam beradi. Maqolada interfaol pedagogik metodlar, amaliy mashg‘ulotlar va innovatsion texnologiyalar orqali o‘quvchilarning ijodiy va grafik ko‘nikmalarini takomillashtirish usullari ta’kidlangan. Shu bilan birga, o‘qituvchining yo‘riqchilik roli, baholash tizimi va o‘quvchilarni rag‘batlantirishning samarali yo‘llari ham keltirilgan. Maqola o‘quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy faoliyatini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: grafik savodxonlik, tasviriy kompetensiya, 8-9 sinflar, vizual tafakkur, interfaol metodlar, amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik yondashuv.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarning tasviriy va grafik kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta’lim jarayonining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Tasviriy va grafik savodxonlik o‘quvchilarga kompozitsion fikrlashni, vizual tafakkurini va ijodiy ifodani shakllantirish imkonini beradi. 8-9-sinf o‘quvchilari yosh va qobiliyat jihatidan shakllanayotgan davrda ijodiy va grafik ko‘nikmalarini rivojlantirish o‘qituvchi tomonidan rejalashtirilgan tizimli metodik yondashuvni talab qiladi.

Amaliy mashg‘ulotlar va interfaol metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini, muammolarni yechish qobiliyatini va tasviriy ifodani rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘quvchilar turli vizual topshiriqlarni bajarish, shakl va rang muvozanatini o‘rganish, eksperimental chizmalar va loyihalar yaratish orqali ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar. Shu jarayonda o‘qituvchi yo‘riqchi sifatida o‘quvchilarga yordam beradi, ularni rag‘batlantiradi va ijodiy natijalarni baholaydi.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar, jumladan interfaol mashg‘ulotlar, guruh ishlari va loyiha asosida bajariladigan topshiriqlar, o‘quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Baholash tizimi o‘quvchilarning ishlari va natijalarini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Shu tarzda grafik va tasviriy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoni o‘quvchilarning ijodiy, estetik va analitik qobiliyatlarini mustahkamlaydi hamda ularni zamonaviy san’at va ijodiy faoliyatga tayyorlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8-9-sinf o'quvchilarining tasviriy va grafik kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni tizimli va metodik yondashuvni talab qiladi. Tasviriy va grafik savodxonlik o'quvchilarning vizual tafakkurini, kompozitsion fikrlashini, ijodiy ifodasini va muammolarni hal qilish qobiliyatini shakllantiradi. Shu sababli, o'quv jarayoni o'quvchilarning individual xususiyatlari, yosh psixologiyasi va ilg'or pedagogik yondashuvlar asosida rejalashtirilishi lozim.

Dars jarayonini samarali tashkil etish uchun birinchi navbatda o'quvchilarning boshlang'ich bilim va ko'nikmalarini aniqlash muhimdir. Bu diagnostik testlar, oddiy eskizlar yoki vizual topshiriqlar orqali amalga oshiriladi. Shu yo'l bilan o'qituvchi har bir o'quvchining imkoniyatlarini aniqlab, individual metodik yondashuvlarni ishlab chiqadi. Masalan, ayrim o'quvchilar shakl va rang uyg'unligini yaxshi tushunsa, boshqalarga chizmachilik va eksperimental mashqlar ko'proq kerak bo'lishi mumkin.

Amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning grafik kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy vositasi hisoblanadi. O'quvchilar turli mavzular bo'yicha chizmalar, eskizlar, rangli kompozitsiyalar va grafik ishlanmalar yaratadilar. Har bir mashg'ulot davomida o'quvchilarni ijodiy fikrlashga yo'naltirish uchun vizual topshiriqlar, shakl va rang kombinatsiyalarini tadqiq etish, turli materiallar bilan ishlash, interfaol guruh mashg'ulotlari kabi metodlar qo'llaniladi. Shu jarayonda o'quvchilar mustaqil qarorlar qabul qiladi, o'z ishlarini tahlil qiladi va natijalarni baholaydi.

Interfaol metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, guruh ishlari, bir-birining ishlarini tahlil qilish, birgalikda kompozitsion yechimlarni ishlab chiqish va ijodiy mashqlarni bajarish o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. O'quvchilarning o'zaro fikr almashishi va muammolarni birgalikda yechishlari ularning kommunikativ va analitik ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Texnologiyalardan foydalanish ham grafik va tasviriy kompetensiyalarni rivojlantirishda muhimdir. Raqamli chizmachilik dasturlari, grafik tabletkalar va virtual studiyalar o'quvchilarga turli eksperimentlar o'tkazish, rang va shakllarni sinab ko'rish, ishlarni qayta ko'rib chiqish imkonini beradi. Bu esa o'quvchilarda ijodiy qaror qabul qilish, kompozitsiyani takomillashtirish va vizual tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Raqamli portfellar orqali o'quvchilar o'z ijodiy jarayonlarini hujjatlashtiradilar, natijalarni baholaydilar va o'z ustida ishlashga rag'batlanadilar.

O'qituvchining roli ham muhimdir. U yo'riqchi va motivator sifatida o'quvchilarga yordam beradi, konstruktiv fikr bildiradi va ijodiy tajriba o'tkazish uchun sharoit yaratadi. Interfaol metodlar va amaliy mashg'ulotlar yordamida o'quvchilarning analitik, kompozitsion va estetik qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Baholash tizimi o'quvchilarning ishlari va natijalarini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Baholash jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. Formativ va summativ baholash orqali o'quvchilar o'z ishlarini tahlil qiladi, ijodiy yechimlarni

takomillashtiradi va texnik hamda nazariy bilimlarni mustahkamlaydi. Baholash o'quvchilarda o'zini rivojlantirishga motivatsiya uyg'otadi va mustaqil ishlashga undaydi.

Psixologik va motivatsion omillar ham ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. O'quvchilar o'z ishlarini erkin ifodalashga, xatolar orqali o'rganishga va yangi yechimlarni izlashga rag'batlantirilsa, ijodiy faollik va kreativlik darajasi oshadi. Salbiy va ortiqcha tanqid esa ijodiy faollikni cheklashi mumkin, shuning uchun dars muhitida qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi sharoit yaratish muhimdir.

Umumiy qilib aytganda, 8-9-sinf o'quvchilarning tasviriy va grafik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi amaliy mashg'ulotlar, interfaol metodlar, raqamli vositalar va pedagogik yo'riqchilikni birlashtirgan tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu metodika o'quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy qobiliyatlarini oshiradi, kompozitsion va estetik tafakkurini mustahkamlaydi va ularni zamonaviy san'at va ijodiy faoliyatga tayyorlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8-9-sinf o'quvchilarining tasviriy va grafik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi tizimli, interfaol va amaliy yondashuvni talab qiladi. Amaliy mashg'ulotlar, interfaol metodlar, raqamli vositalar va o'qituvchining yo'riqchiligi birlashtirilgan holda o'quvchilarning vizual tafakkuri, kompozitsion fikrlashi va ijodiy ifoda ko'nikmalari sezilarli darajada oshadi.

O'quvchilarning individual va guruhdagi ijodiy faoliyati rag'batlantirilgan sharoitda ular mustaqil qarorlar qabul qilishni, muammolarni hal qilishni va eksperimentlar o'tkazishni o'rganadilar. Baholash tizimi esa o'z ishlarini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ijodiy yechimlarni takomillashtirishga yordam beradi. Shu orqali o'quvchilar nafaqat texnik va nazariy bilimlarni rivojlantiradilar, balki zamonaviy san'at va ijodiy faoliyatga tayyorlanadilar.

Xulosa qilib aytganda, grafik va tasviriy kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali metodikasi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshiradi, vizual tafakkur va kompozitsion ko'nikmalarini mustahkamlaydi hamda ularni o'rta ta'lim jarayonida to'liq va mazmunli rivojlanishga yo'naltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov S.A. Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatel'nosti // Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka. – 2017. – №2. – S. 109–110.
2. Shavdirov S.A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – S. 131–134.
3. Shavdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – S. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – №1. – S. 070035.

5. Shavdirov S.A. O'quvchilarda tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik jihatlari // Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan). – 2017. – №6. – S. 15–21.
6. Shovdirov S.A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter Education & Global Study. – 2024. – №1. – S. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – №B10. – S. 192–198.
8. Shavdirov S.A. Izobrazitelnomu i prikladnomu iskusstvu // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – S. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Evraziyskiy jurnal akademicheskikh issledovaniy. – 2023. – Vol. 3. – №12. – S. 193–196.
10. Baymetov B.B., Shovdirov S.A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – №3. – S. 60–66.